

Recenzje i omówienia nadesłanych książek

LITURGIKA

JERZY STEFAŃSKI, *Księga Liturgii godzin. Kwestie redakcyjne*, Włocławek: Włocławskie Wydawnictwo Diecezjalne 2017, 272 s., ISBN 978-83-89865-92-2.

Bogactwo obrzędowe Kościoła jest wieloaspektowe. Obok liturgii związanej z celebrowaniem sakramentów świętych i sakramentaliów posługa liturgicznaznaczona jest codzienną modlitwą Ludu Bożego, rozciągniętą na różne pory cyklu dobowego. W ten sposób cała przestrzeń życia poszczególnych wspólnot Kościoła ogarnięta jest duchowym łańcuchem ustawicznej modlitwy, która nie tylko je uświęca, ale staje się dla nich prawdziwym orężem wobec niebezpieczeństw świata. Niżej książka wybitnego polskiego badacza, ks. prof. Jerzego Stefańskiego, jest naukową refleksją nad *Liturgią godzin*, widzianą z perspektywy jej najnowszej redakcji. Pozycja stanowi zbiór 14 artykułów tematycznych opublikowanych przez

autora w różnych czasopiśmie naukowych. Wyjątkową cechą tego opracowania jest jego oparcie na unikatowych źródłach Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, której autor był wieloletnim pracownikiem. W prezentowanym zbiorze podjęte zostały kwestie redakcyjne dotyczące m.in. dystrybucji psalmów, czytań patrystycznych i hagiograficznych, hymnów, kantyków, prośb, antyfon i responsoriów. Jak sam autor zauważa, książka nie wyczerpuje całości podjętej tematyki i z pewnością może stanowić zachętę do badań dla nowego pokolenia historyków liturgii.

WALDEMAR BARTOCHA, *Biskup jako liturg diecezji*, Poznań: Pallotinum 2016, 296 s., ISBN 978-83-7014-798-3.

W świadomości Kościoła od najdawniejszych czasów biskupi jako następcy Apostołów traktowani byli jako ojcowie i pasterze powierzonych im Kościołów lokalnych, którzy zjednoczeni we wspólnym kolegium stanowili kontynuację i gwarancję ciągłości ciała apostołskiego. Posiadając pełnię kapłaństwa, biskupi powołani są do trójstopniowej posługi (*triplex munus*): nauczania, uświęcania i rządzenia owczarnią Jezusa Chrystusa. Elementem ogniskującym wymienione elementy posługi jest bez wątpienia liturgia, w której nie tylko uwidacznia się posługa uświęcająca biskupa, ale z której wypływa też łaska prawowiernego nauczania oraz pasterskiego rządzenia Kościołem. Niniejsza książka młodego łódzkiego badacza, ks. dra Waldemara Bartochy, stanowi rzetelną analizę nauczania Kościoła odnośnie do posługi biskupa widzianego zwłaszcza jako liturga diecezji. Badanie zostało oparte na nauczaniu Katechizmu Kościoła Katolickiego, w którym w zwięzły i jednocześnie całościowy zarysowana została posługa biskupia i jej rozumienie na przestrzeni wieków. Analizując rolę biskupa jako moderatora życia sakramentalnego i głównego szafarza sakramentów w diecezji, autor osadził jego posługę w kontekście historycznym, przez co praca stała się nie tylko studium wizji współczesnej, ale ukazuje ją w pełni jej genetyczno-historycznego rozwoju.

HELMUT JAN SOBECZKO (red.), *Komunia chorych. Obrzędy liturgiczne dla szafarzy nadzwyczajnych* (Pomoce Duszpasterskie 40), Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża 2017, 239 s., ISBN 978-83-65860-06-4; 978-83-7342-590-3.

Posługa pomocników Komunii św. szeroko przyjęła się w polskim Kościele i przynosi całej wspólnocie katolickiej w Polsce wiele dobra. Dzięki tysiącom zaangażowanych w nią mężczyzn oraz coraz większej liczby siostr zakonnych do rzeszy chorych każdego tygodnia dociera obecny pod eucharystyczną postacią chleba Chrystus. Pełniący tę zaszczytną i ważną posługę nie tylko zanoszą Komunię najslabszym, ale pomagają w ich cierpieniu wnosić atmosferę wspólnoty przez rozmowę, obecność, a przede wszystkim modlitwę. Niniejsza publikacja stanowi odpowiedź na zgłaszaną przez nadzwyczajnych szafarzy Komunii św. potrzebę posiadania bogatszego niż dotąd rytuału liturgicznego. Ta niewielka rozmiarowo książeczka stanowi bogaty zestaw tekstów liturgicznych na poszczególne okresy roku liturgicz-

nego, a także większy dobór czytań biblijnych oraz śpiewów przeznaczonych do niesienia postugi chorym.

KRZYSZTOF POROSŁO (red.), *Duchowość kształtowana przez liturgię* (Modlitwa Kościoła 21), Kraków: „Tyniec” 2017, 156 s., ISBN 978-83-7354-714-8.

Treść: *Spis treści*, s. 5–7; *Wykaz skrótów*, s. 9–10; KRZYSZTOF POROSŁO, *Wstęp*, s. 11–16. Artykuły: KRZYSZTOF GRZYWOCZ, *Liturgia jako modlitwa*, s. 17–27; ANDRZEJ MUSZALA, *Ojciec nasz — modlitwa Jezusa i Kościoła*, s. 29–41; MARIA MIDUCH, *Psalmy: modlitwa Izraela — modlitwa Chrystusa — modlitwa Kościoła*, s. 43–55; TOMASZ GRABOWSKI OP, *Interpretacja naiwna czy mistyczna? Alegoryczne odczytanie rytu Mszy Świętej drogą do duchowości liturgicznej*, s. 57–92; KONRAD MAŁYS OSB, *Życie i duch kształtowane przez liturgię — tradycja mnisha*, s. 93–103; BOGUSŁAW MIGUT, *Duchowość liturgiczna jako zasada jedności duchowości chrześcijańskiej*, s. 105–126; ANNA HYSZKO CHR, *Duch pobożności kształtowany przez liturgię. Katecheza mistagogiczna*, s. 127–140; KRZYSZTOF POROSŁO, *Liturgia życia. Katecheza mistagogiczna*, s. 141–149; *Summary*, s. 151–156.

KRZYSZTOF POROSŁO, *Przyjdź, Panie Jezu! Chrystus w tajemnicach roku liturgicznego*, Kraków: eSPe 2016, 250 s., ISBN 978-83-7482-786-7.

Przeżywanie tajemnic naszej wiary stanowi ich ciągłe uobecnianie. Dokonuje się ono cyklicznie w przestrzeni całego roku kościelnego. Każdy z jego okresów jest bowiem celebracją obecności żywego i wciąż obecnego w Kościele Jezusa Chrystusa. Niniejsza książka, będąca pierwszą z trzech planowanych przez autora, ukazuje tę mistyczną i liturgiczną obecność Pana w okresach roku liturgicznego poświęconych tajemnicy Wcielenia, tj. w Adwencie, w Bożym Narodzeniu, w uroczystości Świętej Bożej Rodzicielki Maryi oraz w Epifanii. Autor zaprasza czytelnika do pogłębionego przeżywania omawianych wydarzeń zbawczych oraz oferuje swoistego rodzaju pomoc w jeszcze lepszym i bardziej świadomym przeżywaniu ukrytych w poszczególnych okresach liturgicznych misterii.

JAN HADALSKI SChr (red.), *Liturgia uświęcenia czasu — rozumieć, aby lepiej uczestniczyć. Wykład liturgii godzin*, Poznań: Hlondianum 2017, 452 s., ISBN 978-83-62959-66-2.

Treść: JAN HADALSKI, *Wstęp*, s. 5–8. Część I: *Współczesne dokumenty Kościoła: Konstytucja o Liturgii świętej Soboru Watykańskiego II (rozdz. IV)*, s. 11–14; PAWEŁ VI, *Konstytucja apostolska „Laudis canticum”*, s. 15–21; *Ogólne wprowadzenie do Liturgii godzin*, s. 22–75. Część II: *Historia kształtowania się liturgii uświęcenia czasu*: TOMASZ BAĆ, *Początki liturgii godzin — modlitwa wspólnoty chrześcijańskiej w pierwszych wiekach*, s. 79–84; TOMASZ BAĆ, *Oficjum katedralne i oficjum monastyczne — pierwsze próby organizacji modlitwy liturgicznej*, s. 85–90; TOMASZ BAĆ, *Początki oficjum rzymskiego: modlitwa liturgiczna w „Regule” św.*

Benedykta, s. 90–95; TOMASZ BAĆ, *Od oficjum we wspólnocie do oficjum prywatnego — czyli jak liturgia stała się brewiarzem*, s. 95–99; TOMASZ BAĆ, *Dzieje brewiarza od XIII wieku do Soboru Trydenckiego*, s. 100–104; TOMASZ BAĆ, *Dzieje „Brewiarza rzymskiego” od Soboru Trydenckiego do XX wieku*, s. 105–109; TOMASZ BAĆ, *Odnowa liturgii godzin w XX wieku: historia – terażniejszość – przyszłość*, s. 110–114; TOMASZ BAĆ, *Dzieje oficjum za zmarłych*, s. 115–120; TOMASZ BAĆ, *Mnich modli się nieustannie — dniem i nocą. Historia i terażniejszość liturgii godzin wspólnot monastycznych*, s. 120–128. Część III: *Elementy składowe liturgii godzin*: JAN KANTY PYTEL, *Nieustająca pieśń chwały*, s. 131–138; WALDEMAR CHROSTOWSKI, *Psalmy w modlitwie Izraela*, s. 138–144; WALDEMAR CHROSTOWSKI, *Psalmy w modlitwie Kościoła, czyli chrystologizacja Psalmów*, s. 145–150; RADOSŁAW BŁASZCZYK, *Charakterystyka antyfon brewiarzowych*, s. 151–157; RADOSŁAW BŁASZCZYK, *Charakterystyka tytułów psalmów w liturgii godzin*, s. 158–162; EDWARD SZYMANEK, *„Benedictus” — ojcowska pieśń o proroku*, s. 163–168; ANTONI TRONINA, *„Magnificat” — duchowy portret Maryi i Kościoła*, s. 168–179; EDWARD SZYMANEK, *Kantyk Symeona — pieśń wypełnienia (Łk 2, 29–32)*, s. 180–186; JAN MIAZEK, *„Te Deum laudamus” — Ciebie, Boże, chwalimy*, s. 186–195; KRZYSZTOF FILIPOWICZ, *Hymny liturgii godzin, cz. I: Hymny w chrześcijańskiej liturgii — pochodzenie i rozwój od czasów starożytnych do reformy soborowej*, s. 196–201; KRZYSZTOF FILIPOWICZ, *Hymny liturgii godzin, cz. II: Hymny w odnowionej liturgii godzin*, s. 201–205; RADOSŁAW BŁASZCZYK, *Przekłady hymnów brewiarzowych na język polski*, s. 205–211; ŁUKASZ SZCZEBLEWSKI, *Melodie hymnów brewiarzowych*, s. 211–216; TOMASZ BAĆ, *Czytania biblijne w liturgii godzin*, s. 217–221; TOMASZ BAĆ, *Czytania patrystyczne w godzinie czytań*, s. 221–225; TOMASZ BAĆ, *Czytania hagiograficzne w godzinie czytań*, s. 225–228; RADOSŁAW BŁASZCZYK, *Charakterystyka responsoriów brewiarzowych*, s. 229–236; KRZYSZTOF BOROWIEC, *Antyfony maryjne w modlitwie liturgicznej na zakończenie dnia*, s. 236–242; RADOSŁAW BŁASZCZYK, *Charakterystyka „prośb” w liturgii godzin*, s. 243–247; RADOSŁAW BŁASZCZYK, *Modlitwa Pańska i oracje w liturgii godzin*, s. 247–252. Część IV: *Poszczególne godziny kanoniczne*: ADAM MATYSZEWSKI, *Invitatorium — pierwsze westchnienie modlącego się Kościoła ku Bogu*, s. 255–257; TOMASZ BAĆ, *Godzina czytań, cz. I: Historia, miejsce w liturgii godzin i znaczenie teologiczne*, s. 257–262; TOMASZ BAĆ, *Godzina czytań, cz. II: Struktura, elementy, znaczenie*, s. 263–267; JAN MIAZEK, *Jutrznia*, s. 268–275; JAN MIAZEK, *Zebrani w dnia połowie... Liturgiczna modlitwa w ciągu dnia*, s. 275–282; JAN MIAZEK, *Nieszpory — wieczorna modlitwa Kościoła*, s. 282–289; DARIUSZ DOGONDKE, *Psalm nieszporne ku czci zmarłychwstałego Pana*, s. 289–294; TOMASZ BAĆ, *Noc spokojną i śmierć szczęśliwą niech nam da Bóg wszechmogący... Modlitwa na zakończenie dnia, czyli kompleta*, s. 294–300; BOGUSŁAW NADOLSKI, *Spojrzenie na miniony dzień. Znaczenie aktu pokuty w modlitwie na zakończenie dnia*, s. 300–303;

JAN MIAZEK, *Chryste, Tyś dniem pełnym blasku. Hymny komplety*, s. 303–308; WOJCIECH NECEL, *Zobowiązujący wymiar modlitwy brewiarzowej*, s. 309–313. Część V: *Celebracja liturgii godzin*: ŁUKASZ SZCZEBLEWSKI, *Wspólnotowa celebracja liturgii godzin*, s. 317–326; JAN MIAZEK, *Wigilia, czyli nocne modlitewne czuwanie*, s. 327–335; TOMASZ BAĆ, *W oczekiwaniu na dzień Pański. Celebracja wigilii niedzielnej i świątecznej w liturgii godzin — historia, struktura i znaczenie teologiczne*, s. 335–340; RADOSŁAW BŁASZCZYK, *Liturgia godzin w Triduum Paschalnym*, s. 341–348; ADAM MATYSZEWSKI, *Eucharystia słońcem liturgii godzin. Łączenie poszczególnych godzin z Mszą Świętą lub między sobą*, s. 349–353. Część VI: *Teologia i duchowość liturgii godzin*: JAN MIAZEK, *Modlitwa Chrystusa trwająca w Kościele*, s. 357–361; JAN MIAZEK, *Liturgia godzin modlitwą całego Ludu Bożego*, s. 362–367; TOMASZ BAĆ, *Fundamenty teologiczne liturgii godzin. Wstęp do cyklu artykułów*, s. 368–372; TOMASZ BAĆ, *Trynitarna dynamika liturgii godzin*, s. 372–377; TOMASZ BAĆ, *Gdy człowiek modli się przed Panem. Bosko-ludzkie bogactwo liturgii godzin*, s. 377–381; TOMASZ BAĆ, *Liturgia godzin modlitwą Kościoła*, s. 382–386; TOMASZ BAĆ, *Liturgia godzin uświęceniem ludzkiego czasu — dnia i nocy*, s. 387–392; TOMASZ BAĆ, *Chrystus i Jego misterium w psalmach liturgii godzin*, s. 392–396; TOMASZ BAĆ, *Liturgia godzin a życie i misja wspólnoty chrześcijańskiej*, s. 397–401; JAN MIAZEK, *Teologia hymnów brewiarzowych okresu Adwentu*, s. 401–405; JAN MIAZEK, *Teologia hymnów brewiarzowych okresu Narodzenia Pańskiego*, s. 405–408; JAN MIAZEK, *Teologia hymnów brewiarzowych Wielkiego Postu i Wielkanocy*, s. 408–415; JAN MIAZEK, *Teologia hymnów brewiarzowych okresu zwykłego*, s. 416–423; JAN MIAZEK, *Teologia hymnów maryjnych liturgii godzin*, s. 424–432; JAN MIAZEK, *Hymny brewiarzowe o świętych*, s. 432–438; JAN MIAZEK, *Teologia oficjum za zmarłych*, s. 438–446; *Spis treści*, s. 447–452.

BOGUSŁAW MIGUT, ANDRZEJ MEGGER (red.), *Sakramentalny wymiar Bożego Miłosierdzia*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2017, 157 s., ISBN 978-83-8061-422-2.

Treść: BOGUSŁAW MIGUT, *Sakramentalny wymiar Bożego Miłosierdzia. Refleksja wstępna*, s. 5–7; JAKUB OLECH, *Misterium Wcielenia wyrazem Miłosierdzia Bożego*, s. 9–17; JERZY KOTKOWSKI, *Czas miłosierdzia — refleksje na kanwie bulli „Misericordiae vultus” papieża Franciszka*, s. 19–33; PAWEŁ SZUMSKI, *Sakrament chrztu dziełem miłosierdzia Bożego*, s. 35–48; IRENEUSZ SŁOMA, *Eucharystia zanurzeniem w Boże miłosierdzie*, s. 49–66; MARIUSZ SZYPA, *Sakrament pokuty i pojednania liturgiczną celebracją miłosierdzia Bożego*, s. 67–77; ZBIGNIEW GŁOWACKI, *Namaszczenie chorych sakramentem miłosierdzia*, s. 79–87; JOANNA ŁASTOWSKA, *Małżeństwo i rodzina jako dzieło miłosierdzia*, s. 89–97; ANDRZEJ MEGGER, *Błogostawieństwa znakami miłosierdzia Bożego*, s. 99–107; DARIUSZ KOPER, *Czyściec darem miłosiernego Boga*, s. 109–122; AGNIESZKA MYCKA, JERZY MYCKA, *Pojęcie miłosierdzia Bożego w śpiewach własnych „Graduale Romanum”*, s. 123–135;

MATEUSZ PIETRZAK, *Miłosierdzie Boże w przekazie medialnym*, s. 137–142; JAKUB ORDUTOWSKI, *Wyprawy krzyżowe jako akt miłosierdzia? Kontekst historyczno-terminologiczny wybranych zagadnień*, s. 143–153; *Noty o autorach*, s. 155–156; *Spis treści*, s. 157.

Ks. Mateusz Potoczny
WT UO, Opole

MUZYKA

STANISŁAW GARNCZARSKI, JANUSZ KRÓLIKOWSKI (red.), „*Gloriam Dei per musicam pronuntiare*”. *Teologiczna refleksja nad muzyką sakralną*, Tarnów: Wydawnictwo Biblos 2017, ss. 121, ISBN 978-83-7793-470-8.

Publikacja jest pokłosiem konferencji naukowej: *Gloriam Dei per musicam pronuntiare*, zorganizowanej przez Wydział Teologiczny Sekcji w Tarnowie Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie, w dniach 6–7 listopada 2015 r. Stanowi teologiczną refleksję nad naturą, pięknem, funkcjami i zadaniami muzyki sakralnej w zgromadzeniu liturgicznym. Składa się z siedmiu referatów wygłoszonych przez specjalistów z różnych ośrodków naukowych, podejmujących wieloaspektową rolę muzyki liturgicznej.

Bp C.M. Azevedo (Rzym): *Aktualne oczekiwania i wyzwania dotyczące muzyki w Kościele* (s. 11–26) — ukazał wyzwania, przed jakimi stoi obecnie muzyka w Kościele. Szczególną uwagę zwrócił na zjawisko muzyki konsumpcyjnej, reprezentowanej przez piosenkę, rock, pop, która „dochodzi do arbitralnego sytuowania śpiewów w ramach celebracji”. Aby uchronić muzykę sakralną przed banalnością, należy — jego zdaniem — „zainwestować w formację wiernych przez wytrwałe próby, pomoce i katechezy oraz przewodnika śpiewu w zgromadzeniu”

Ks. I. Pawlak (KUL): *Muzyka liturgiczna w obliczu postmodernizmu* (s. 27–40) — przedstawił aktualny i niebezpieczny wpływ postmodernizmu na muzykę w liturgii. Scharakteryzował najpierw szeroko współczesne oblicza postmodernizmu, jego cele i wynikające z nich zagrożenia dla sztuki, a następnie wskazał na jego szeroko zaprogramowaną infiltrację liturgii i muzyki. Omówił najbardziej charakterystyczne cechy postmodernizmu i odniósł je do muzyki liturgicznej. Jako antidotum zaproponował „skuteczną szczepionkę”, na którą składa się: uczciwość i prawidłowo ukształtowane sumienie, odpowiedni poziom wiedzy, odwaga w głoszeniu prawdy, głęboka wiara, umiłowanie Kościoła i jego liturgii oraz zdrowy rozsądek (s. 40).

Ks. J. Waloszek (UO): *Teologiczne wymiary piękna muzyki liturgicznej* (s. 41–50) — swoją refleksję oparł na rozważaniach szwajcarskiego teologa H. Ursa von Balthasara. Postawił zasadnicze pytania: Czy teologia może przysłużyć się w odkrywaniu wymiarów piękna muzyki, zwłaszcza tej zaangażowanej w przestrzeń kultyczną? Czy istnieje jakieś formalne albo treściowe podobieństwo pomiędzy przeży-

ciem muzycznym a doświadczeniem typu religijnego? Autor, krocząc „śladami intuicji Balthasara”, próbował dociec i objaśnić w kolejnych „odsłonach”, na czym w istocie polega specyficznie muzyczny sposób komunikowania, „przekazywania Idei, czyli wielkiego Sensu Istnienia, o który (...) chodzi każdej sztuce” (s. 43).

Ks. W. Pałęcki MSF (KUL): *Miejsce muzyki w liturgii. Muzyka „siostrą” liturgii?* (s. 51–66) — ukazał teologiczne miejsce muzyki w liturgii. Analizował wzajemne relacje zachodzące między liturgią a muzyką, jakie zaproponowali ojcowie Soboru Watykańskiego II. Omówił trynitarny, historiozbowczy, eklezjalny, uświęcający, kultyczny i semejologiczny wymiar liturgii chrześcijańskiej. W konkluzji stwierdził, iż liturgia i muzyka liturgiczna postrzegane jako „siostry” zawierają w sobie bogatą wymowę teologiczną. Warunkiem muzyki godnej liturgii jest jednak uwzględnianie przez nią fundamentu teologii liturgii.

Ks. S. Garnczarski (UPJP II): *Źródła polskich pieśni adwentowych* (s. 67–84) — zajął się pieśniami adwentowymi w aspekcie historycznym. Wskazał na źródła tekstów i melodii, podkreślając w procesie ich tworzenia szczególną rolę chorału gregoriańskiego.

R. Pośpiech (UWr, UO): *Kulturotwórcza rola muzyki w liturgii* (s. 85–98) — swój wywód, rozpoczął od *fundamentum*, wyjaśniając najpierw najbardziej istotną rolę muzyki liturgicznej, wynikającą z *Konstytucji o Liturgii świętej*; następnie wskazał na źródła (*fontis*) profesjonalnej twórczości muzycznej związane z rozwojem liturgii eucharystycznej; wymienił najważniejsze gatunki i formy profesjonalnej sztuki muzycznej powstałe w dziejach muzyki w ścisłym związku z liturgią Kościoła (*praxis*); wreszcie w punkcie zatytułowanym *continuitas* ukazał przemiany wzajemnej zależności liturgii i muzyki na przykładzie sztuki muzycznej baroku, kiedy to „liturgia stanowiła swoistego rodzaju widowisko — *theatrum musicum*” (s. 92).

Ks. J. Królikowski (UPJPII): *Inspiracje muzyczne w teologii Hansa Ursa von Balthasara* (s. 99–112) — sięgnął do „idei muzycznej”, która w estetyce teologicznej Balthasara stanowi przedmiot wielu analiz filozoficzno-teologicznych. Myśl teologiczną szwajcarskiego teologa rozpatrzył w kategoriach gatunków muzycznych: symfonii, fugi i requiem, ilustrując każdy z nich odpowiednimi tekstami tego uczonego.

Dopełnieniem jest *Homilia biskupa tarnowskiego Andrzeja Jeża* (s. 7–10).

JERZY BISZTYGA, *200 lat diecezji sandomierskiej. Tradycja muzyczna Kościoła sandomierskiego*, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu 2017, ss. 342, ISBN 978-83-810-1130-3.

Monografia przedstawia dzieje diecezji sandomierskiej w aspekcie jej działalności muzycznej na przestrzeni 200 lat jej istnienia. Autor ukazuje ukryte w archiwach i bibliotekach skarby w postaci kompozycji i działalności muzycznej wielu zapomnianych twórców religijnej kultury muzycznej na terenie tejże diecezji. Głównie

nym celem publikacji jest „poszukiwanie elementów tradycji liturgiczno-muzycznej diecezji sandomierskiej zakorzenionych w osobach i ich działaniach stanowiących ten Kościół; biskupów, profesorów seminarium, duszpasterzy oddanych muzyce, organistów, itp.” (s. 36).

Książka składa się z trzech rozdziałów. Rozdział I przedstawia duchowo-liturgiczno-muzyczne dziedzictwo diecezji sandomierskiej oraz ukazuje zasługi, jakich dokonali w tej dziedzinie kolejni biskupi ordynariusze oraz biskupi sufragani. Rozdział II przybliżył najważniejsze instytucje diecezjalne (kapituła katedralna, kuria biskupia, seminarium duchowne), które nie tylko z należytą uwagą strzegły poprawności obrzędów i poziomu muzyki kościelnej, ale także — w przypadku seminarium duchownego — tę muzykę praktycznie uprawiały. Rozdział III podejmuje próbę odtworzenia kształtu praktyki liturgiczno-muzycznej realizowanej na poziomie parafialnym. Autor opracowania ukazuje najbardziej powszechną strukturę obrzędowo-muzyczną parafialnej praktyki liturgicznej oraz sylwetki wybitnych duszpasterzy-muzyków i organistów diecezji sandomierskiej. Omawia także bogatą twórczość pieśniową, piosenkę religijną oraz zwraca uwagę na liczne pieśni procesyjne i pielgrzymkowe. Pracę dokumentują dwa aneksy: I zawiera repertuar pieśni występujących poza liturgią, a II przedstawia artykuły naukowe ks. Stefana Świetlickiego dotyczące muzyki kościelnej.

Opracowanie stanowi konkretną pomoc dla wszystkich odpowiedzialnych za muzykę i liturgię, stanowiąc praktyczne *continuum* chlubnej tradycji muzyczno-liturgicznej Kościoła sandomierskiego.

TOMASZ JEŻ, *Danielis Sartorii Musicalia Wratislaviensia*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa 2017, ss. 627, ISBN 978-83-65886-11-8.

Publikacja, realizowana w ramach projektu *Fontes Musicae in Polonia* przez muzykologów skupionych wokół Zakładu Historii Muzyki Polskiej Instytutu Muzykologii UW, stanowi wydanie krytyczne kolekcji muzykaliów Daniela Sartoriusa (1612–1671) z wrocławskiego gimnazjum św. Elżbiety. Prezentowany zbiór liczy 399 druków muzycznych z lat 1606–1665 oraz 5 podobnie datowanych rękopisów. Repertuar tej kolekcji gromadzi ogółem ponad 8 tysięcy utworów. Publikacja stanowi formę zwartego katalogu przechowywanych we wrocławskim gimnazjum muzykaliów, które dotychczas nie były przedmiotem kompleksowego zaprezentowania. Głównym celem katalogu jest rekonstrukcja muzycznej części *Bibliotheca Rhedigeriana (Sartoriana)* w jej historycznym zasobie, tzn. nie zniekształconym jeszcze XIX-wiecznymi ingerencjami i XX-wiecznymi relokacjami. Jego zadaniem, jak podkreśla T. Jeż, jest przede wszystkim pomoc w podjęciu szerszych studiów nad kulturą muzyczną Wrocławia, środkowoeuropejską recepcją spuścizny włoskiego Seicenta oraz prac nad edycją wybranego z niej repertuaru i przywróceniem go współczesnej kulturze muzycznej za pomocą koncertów i nagrań (s. 5).

Treść zbioru bazuje na repozytoriach zbiorów muzycznych: rękopiśmiennym Siegrieda Dehna i drukowanych katalogów Emila Bohna, Roberta Eitnera, Claudia Sartoriego i zespołu redaktorów pracujących pod kierunkiem E. Vogla oraz współczesne edycje katalogów RISM i katalog włoskich druków z muzycznymi opracowaniami części oficjów mszalnych i liturgii godzin.

Ks. Piotr Wiśniewski
Lublin, IM KUL